

ՀԻՂՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքային «Կոմարի» թերթի հավելված

1991 թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, № 45, ԳԻՆԸ՝ 50 ԿՈՂ

ՀԱՐԳԵԼԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ...

Կա՞ մի այնպիսի տուն, այնպիսի ընտանիք, որ չունենաիր նվիրական իրերի հավաքածուն. առարկաներ, լուսանկարներ, գրքեր, նամակներ և այլն, որոնք խորհրդանշում են տվյալ գերդաստանի, տվյալ ընտանիքի անցյալը, պատմությունը, նվիրական անուններն ու հիշատակները:

Է՞վ դա օրինաչափ է այնպիսի մի այնպիսի ամբողջական ժողովրդի համար, ինչպիսին մենք ենք:

Նվիրական այդ իրերը հիշողություն են: Ես, ով չունի հիշողություն, չունի նաև անցյալ ու ապագա: Մենք անցյալ ունեցող ժողովուրդ ենք, մենք միշտ ապագային նայող ժողովուրդ ենք. մենք հիշողության տեր ժողովուրդ ենք...

Եվ պատահական չէ, որ այս բառը դարձավ մեր քաղաքային «Կոմարի» թերթի հավելվածի խորագիրը և ժեզ համար ձևեր բերեց նոր հնչողություն ու իմաստ՝ այն օրվանից, երբ լույս աշխարհ եկավ անավոր երկրաշարժի զոհերի լուսանկարներով, նրանց վերաբերող նյութերով: «Հիշողություն» հավելվածը լայն ճանաչում է գտել ոչ միայն մեր հանրապետությանում, այլև ամբողջ Միությունում ու նրա սահմաններից դուրս: Այժմ այդ հավելվածի յուրաքանչյուր նոր համարի լույս տեսնելուն սրտի տրոփով են պատում շատ ու շատ մարդիկ: Տեսնելով բանկազին հարնգատի լուսանկարը, կարողավ նրա մասին գրված գրություն, ճիշտ է, մարդիկ կարծես նորից-նոր են պարում ծանր կորուստն ու ողբերգությունը. քայց միաժամանակ ասես թե գրություն են զոհված հու-

րագատի հետ...թերթն անմեղ զոհերի հիշատակը պահում է ապագայի համար, պատմության համար, մաս է թե՛ անմահության համար... Եվ «Հիշողության» հավելվածի ամեն մի համարը լրացնում է տեղ գտնում մեր նվիրական ու սրբազան իրերի ընտրանիում, ձևեր բերում եկող սերունդներին ժառանգվելու իրավունքը:

Ես տեսել եմ, թե ինչպիսի փարիսյանքով են մարդիկ վերցնում «Հիշողության» հավելվածը, ընթերցում դողողացող ձեռքերով և խնամքով պահում սրտին մոտ...

Մակա՞ն, ցավ ի սիրտ, ախմատես եմ եղել նաև այն քանին, որ հավելվածը «վիրավորվում է» որոշ քիչ է ասել. անքաղաքավարի մարդկանց կողմից: Պետք չէ թվարկել, թե ինչ անհարգալից երևույթների ո՞ր դեպքերի կսահմանի այս իմաստով: Պարզապես անհարմար է հիշեցնել փողոցում ոտնատակ ընկած, անհարգի փաթեթ դարձած, պատառոտված հավելվածի մասին:

Հարգելիներս, չէ՞ որ «Հիշողությունը» մեզ համար արդեն ձեռք է բերել նվիրական մասունքի արժեք, որոնց հետ պետք է վերաբերվել սրտողած և հարգալի: Ե՛կեք այդպես վերաբերվենք ոչ միայն մենք՝ ինքներս, այլև թոնենք այն մարդկանց ձեռքերը, ովքեր այնպես անփութ և անհարգալի են վերաբերվում նվիրական արժեքների հետ...

Հ. ՄՈՎՍՍՅԱՆ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՑՈՂՆԵՐԸ

Հարգելի համաքաղաքացիներ, արդեն Ձեզ է հասել «Հիշողության» 45-րդ համարը: Ձեզանից շատերն են կազմում հավաքածուներ, սրբությամբ պահում մեզ համար այնքան թանկ զոհերի հիշատակի խնկելի համարները: Ումանց հավաքածուներում, հնարավոր է, պահասեն որոշ համարներ: Հիշեցնենք, որ Գորկու և Կիրովի փողոցների անկյունում գտնվող «Կոմարի» թերթի խմբագրության կրպակում Գուր կարող եք ձեռք բերել Ձեր ցանկացած համարը:

Շաղ Ազնավորն ազի է կկի իր նախնայ ազնուկվամ եզերին

Մեր օտար հարազատները

ՄԶԵՐ ՄԿՈՏՉԱԼՆ

ՅՆՅՈՒՄ

Քոյ բոլոր հոգա զոնն
 Ազատ մտնն ու բերնն
 Մագաղար բազարանն
 Ու Շիւակից այսօր գալիս
 Եւ բերի եմ
 Ու եւս եւր, սուր կերին
 Համի պերհասս մամեհով
 Այլ թի գեղ, այլ կեղի եմ
 Ինչ որ տեսի, ինչ տեսի, ինչ տեսի եմ...
 Տե՛ր իմ սասկամ,
 Ու եւս մատաղ է մարդկի առանց դանակ,
 Խովե՛ն անեւ, ջուրն իրացամ,
 Ի՛նչ եմուջներ են մարդկի առանց քանակ,
 Ու եւս միայն, ու եւս արեւն արցունեմ,
 Ու եւս հայսեր, ու եւս սեր է շարժի անմամանակ,
 Ու եւս իւրսեր...
 Այլ ջնջումից
 Ջուրիներում կզնին բնկով վարի գիրի,
 Վազր եայց՝ բողբ զնայ,
 Երագատի ջրվեր անգունն ի վեր կարկամ մնայ,
 Օղում մնաց ձյան փարիլը,
 Կուրից կարկամ կարիլը՝ էլ շարից,
 Ազնավորն Որմարայում իւր շնորհ Իզարին
 քնդնաւոյ...

Այլ ջնջումից սպի կտան...

Ելան մարդիկ՝ մի այլ զառամ,
 Այր եկու-եկուն հասամ,
 Ջրապիցին, այլ սրացան, զլուզան մամուլու,
 Հասկանալու համար գոնե,
 Թե դարավոր հայն այս անգամ էլի նոր ինչ է

մտոնն,

Էլի ի՞նչ է՞ր՝ քանց քաղից,
 Այլ մարտաք սուր ցավից էլի էր մնամ, թե
 խենթանար:

Ի՞նչ շարժեք իւր աշխարհից երկինն ի վեր,
 Ի՞նչ կանգակ էր ի՞նչ սիմֆոնիա,
 Ի՞նչ պոեմ էր՝ մնաց թերի,
 Առանց սերի ի՞նչ կառուցեց,
 Ու աշխարհը այսօր ջնջեց,
 Գավթի բոլոր իր զնգանին
 Մի՞թե հարվածը վրայեց...
 ... Ինչ կար, շար
 Մոլորակի վրա այս մեծ
 Այլ ջնջումից մի վարչական բարխցամ,

հավասարից:

Ելան մարդիկ՝ հագար-հագար,
 Ելան հասան Հայոց աշխարհ
 Եվ ինչ անասն՝ ա՛յլ էլի հրաշք,
 Ինչ երկաշարժ,
 Խեղեղ երկին, երկին կերի,
 Խեղեղ էր մարի միտանի,
 Էնդ կոզան փող ծախ կանեւ,
 Էնդ կոզան փող բոց կանեւ,
 Մեղի էր մի խառնայ պատանի,
 Ո՞ր եկել էր, բարձրանալու Մարտապետ
 Այլ կանգալու...
 Թե ե՛, ե՛, ե՛, ե՛, լավ իմացել,
 Հայաստան շահարգել է՞ր
 Խորակի վրա ջգվամ,
 Կուր ես շահարհարել...
 Բարի գարուն անեմ եւս,
 Բարի գարուն խառնայ բոլին,
 Էն անավեր, Էն բնավեր անհայտ բային՝
 Բարի՛ գարուն...
 Ինչ վանի ավիաների մէջ բռնվամ,
 Բարձրանալու կանգնեմ մեզում,
 Հանեա՛ր մանչիկ՝ բարի դարամ,
 Մատաղ եւս՝ հայոց բարին, հայոց օտարին...
 Աստվածածին՝ Էն ինքուրի
 Բարի՛ գարուն, բարի գարուն, բարի գարուն

Բարի՛ գարուն, բարի գարուն, բարի գարուն

ՆԱԽԱԿՆԵՐ ԱՂԵՏԻ ԳՈՏՈՒՅ

Հացաշատ Ժիրակի դաշտի բյուրեղացուր պարսպանքն է Ախուրյան գետը, իսկ Գյումրին նրա ակն էր աղամանդի իր սրամահ, սրտամոտ, հյուրասեր և ավանդական մարդկանցով, իր հնամյա քիվ ու քանդակով, դուռ ու դարպասով, հրաշակեղև Անիի հիշատակը պահող եկեղեցիով, դղրանցներով անկրկնելի, պատկերներով անանց:

Երբ «հոգանմ ու գազազան» էինք լինում մայրաքաղաքի գերազանց կյանքից, առիթ էինք որոնում գունե մեկ օրով փախ չել Լեհմանկան, որտեղից կանչում էին մեր գրչակից ընկերները: Սակայն ղեկտեներին այն օրը քաղաք գնացի առանց հրավերի: Հարուստ գիրկն էին գնացել սիրելի շատ դեմքեր: Ովքեր էին փրկվել, դեռ հայտնի չէր, քայց աշխատանքը հանում ողջերի փրկության դադար չունե: Երկրաշարժի էպիկենտրոնը դարձել էր մարդկության գոսարտության էպիկենտրոն: Գալիս ու գալիս էին աշխարհի տարբեր ծագներից: Ցուրաքանչյուրն զբաղված էր իր գործով:

Մանկական պատկերասրահի առաջին հարկի անցյալներից մեկի դռանը կապուղջու է ցուցանակ. «Քաղաքային «Բանվոր» թերթի խմբագրություն»: «Հայաստան» թերթի խմբագրությունը որոշում է. «Մահվան հերանքներից արագ դուրս գալու, կյանքը վերականգնելու համար չափազանց կարևոր կլինի թերթի վերահրատարակման կազմակերպումը, մասնավորապես նրա գործունե հետևանքները: Դրանում ուս դիտել»: Մեկ շաբաթ անց Արթուրի տպարանում լույս տեսավ «Բանվորի» հետերկրաշարժում առաջին համարը, որը ստորագրեց խմբագրական ժամանակավոր հանձնախումբը, որովհետև խմբագիրը և

աշխատակիցները մեծ վշտի մեջ էին... Եվ հավանաբար է, որ Կոմպրիում այժմ առաջին այցս պետք է լիներ գրչակից ընկերներիս: «Կոմպրի» վերանվանված թերթի խմբագրությունը տեղավորված է քաղաքի № 21 դպրոցի հավաքակալ քիչ վնասված շենքում: Խմբագիր Հենրիկ Գևորգյանը, որի տոհմից ութ հարազատ են հուշ դարձել կուր տարեթի կամքով, հիշում է Արտակ զավակին, զարմանում նրա կանխատեսման վրա, որն ինքը հաշ

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱՋԵՏՈՎ

վի չտավ այն շարագուշակ օրվա առավոտյան:

«— Հայրիկ, կարո՞ղ է այսօր երկրաշարժ լինի, — հարցրեց պատանին:

— Ինչու՞, որտեղից գուրդ մտավ երկրաշարժի միտքը, — հետաքրքրվեց հայրը:

— Դե, հայի, — ցույց տվեց Արտակը: Ակվարիումի ձկնկիսերից հիսգն անշընչացած իջել էին անոթի հատակը, իսկ մեկը դուրս էր նետվել ու ընկել հարթակի եզրին:

— Սա, հայրիկ, ձկների... եղուն է: Երկրաշարժ է լինելու, — տղան համատորեն պնդեց խոսքն ու դուրս եկավ սենյակից...»

— Եվ եղավ ամառի ցեղում, դժոխքը գրկեց մեր քաղաքներն ու գյուղերը, — հուզում անթեղած կրակն է բորբոքել խմբագիր քարեկամս: Ակիզը հուսալի էր ստեղծ հետևանքները վերացնել երկու տարում: Գուցե վարչաբարձայական համակարգը հանրապետություններին ստի-

պելով իրականացնել իր հուշակած ծրագիրը, քայց երկրում խելակորույս արագո թյարթ ծավալող իրադարձությունները, դրանց հաջորդած տնտեսական փլուզումն ու շրջափակումները ձախողեցին նպատակները: Եթե մտտակա տաք տարում բոլոր կոմպրեցիները բնակարան տունանմ, հըրաշք կլինի:

Ինչպես սիշտ, այժմ էլ թերթն իր հարազատ քաղաքի բնակիչների, իր ընթերցողների, ջանասեր աշխատակորներին որախությունների ու հոգսերի խուսափել է, նրանց անկաշատ քարեկամը, խորհրդատուն, աղետյալ Գյումրիի վերա-

դրեք գրում ես երիտասարդ կամ ծանոթ նահատակի մասին: Ինչևէ, հարյուրավոր մարդիկ մեր «Հիշողություն» հավելվածը պարտադիր գնում և գիրք են կազմում: Գրական հուշարձան է սա, որն իր նախադասը երկի չունի աշխարհում տեղի ունեցած տարեկանից աղետների պատմության մեջ:

Հետադուրյան առաջին համարում թերթը լավատեսություն էր տրամադրել ընթերցողին, «ԱՆՆՈՂՈՒՄ» հարկավոր են ցավակցություններ ու միաբարձը, որ մարդիկ իրեն մեծակ չզգա անչափելի դժբախտության մեջ: Բայց այժմ վշտի ծանրությունից չպետք է փրկվե մեր հոգու պոռը, մեր մարմինը պահող ողնաշարը: Առաջին հերթին կարգ գործողություններ են հարկավոր փրատակներից դեռևս արողներին հանելու համար: Եվ այսօր լեհմանկանցիներին փրկության կազմակերպությունների տարբերությունը չի խանգարում, որ մտածեն ու գործեն միասնաբար, մահվան հերանքներից օր ու գիշեր փրկեն փրատակների մեջ ազատության սպասող մեր համաքաղաքացիներին: Որեմն՝ արողներս դիմագրավեց անավոր աղետին, լինեց արիական, որպեսզի շարունակեք նահատակների կիսատ գործը, հարություն տանք մեր սիրելի Գյումրի-Լեհմանկանին:

Խմբագրի առանձնատեսակ մտան երեք քաղաքացիներ: Մարդիկ դժգոհում են իրենց ժամանակավոր թաղամասի նահապարհի վիճակից, «Անձրևներից» քաղաքակապես անհանգանի է դարձել, որովհետև խոր փոսերը պոնկանդուրմի լքվել են ցեխաջրով: Գունե պետք է միայն հարթեցնել, խին ցանց: Եղև ենք որ հարկն է, ոչինչ չեն արել: Հույսներս թերթն է, օգնեք: Լրագրող ընկերներս գործի անցան: Իսկ ես դուրս եկա քաղաք: Հիմ (Ծարուսկությունը՝ 6-րդ էջում)

ԺԵՆՅԱ ՎԱՆԻԿԻ ՎԱՐՈՒՆՅԱՆ

Երկնքի կապույտ լազուրը հիշեցնում է բրոջս՝ Ժենյա Վարդանյանի աչքերը: Նա ծնվել է 1960 թ. մի գեղեցիկ անտառային օր: Սովորել է № 32 դպրոցում: Ընդամենը 18 տարեկան էր, որ ամուսնացավ, ուներ երկու դուստր: 4 տարի ընդամենը սեփական տան մեջ նա վայելեց իր երջանկությունը, մտքով անգամ չէր անցնում, որ օրերից մի օր այն կարող էր դառնալ իր, ավագ դուստր՝ ԼՈՒՍԻՆԵՆԻ և բրոջ որդու՝ 1,5 տարեկան ԱՌԻՐԵՆԻԿԻ գերեզմանը: Ժենյան աշխատում էր գույպեղենի միավորումում: Ծառ սիրված ու հարգված աղջիկ էր ընկերների ու հարազատների շրջանում, բարի էր, հյուրասեր: Իսկ այսօր, երբ նա մեզ հետ չէ, չկա այլևս նրա նուրբ ճաշակով կամահորված տոնը, անչափ մեծ ցավ է մը տեղիների համար: Մնացել է միայն ընտանեկան արքունի, մեկ էլ արդեն 7 տարեկան դարձած քաղցրիկ դուստր՝ Թերիմեն:

ԼՈՒՍԻՆԵ ԷՐԻԿԻ ԱՎԱՌԵՆՅԱՆ

Լուսինե ծնվել է 1980 թ. Ապրիլում էր № 4 դպրոցի 2-

ԳԱՆՆԱՆ ԻՆՑՈՒԻ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

րդ դասարանում: Գարույրը կանգուն է, ոչ մեկը չի գոհվել, սակայն այդ օրը հիվանդության պատճառով Լուսինեն դպրոց չէր գնացել: Երկի նահատակների հեզանք էր, որ այդ դաժան օրը առաջին անգամ իր բացակայում դասերից է մեզանց հավերժ բացակա, մնաց իրենց տան փրատակների տակ: Նպեղեք լուսակարին, որչա՜ս հեզակ է, ինչոք աչքեր ունի, շատ էր սիրում պարել: Հիմա չկա, հավերժորեն 8 տարեկան մնացած աղջիկը, չկա իր համարադասարանցիների շարքում: Նա միակ զոհն էր, և գեղեցիկ հուշեր թողեց ընկերուհիների, բոլորի հիշողության մեջ:

ԱՌԻՐԵՆ ԱՎԱՌԵՆԻ ԱՎԱՌԵՆՅԱՆ

Փոքրիկ ու անուշիկ բավիկ էր, ընդամենը 1,5 տարեկան: Արդեն հասցրել էր առաջին թողովանքից քացի կարգին խոսել՝ իր տարիքին համապատասխան, հասցրեց նաև դարձ հուշ թողնել հարազատների սրտում: Մեր փոքրիկը հյուր էր գնացել մորաքոնքը, գնաց ու մնաց միշտ նրա հետ: 2նասրեց լուսակարվել և ոչ իր մեղքով: Այդ էլ երկի նահատակների աղապահ վերջակետ էր, պիտի հիշվի միայն գեղեցիկ անունով:

ԳԱՅԱՆԵ ԴՆԻՍԻՍ ԳՈՂՈՍՅԱՆ

Գայանե իր երկու զավակների՝ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ և ՍՍԹԵՎԻԿ ՄՈՒԿՈՒԶԻ ԳՈՂՈՍՅԱՆՆԵՐԻ հետ զոհվեց շոտան կյունիս թաղամասում: Զոհվեցին, երբ դեռ կյանքը նոր էր սկսվում երիտասարդ ընտանիքի համար, երբ երեխաները մեկը՝ 3, մյուսը՝ ընդամենը 1,5 տարեկան էր: Երկինքը լաց եղավ նրանց համար՝ ցուրտ մեծ էր, վիշտը՝ ծով: Գայանե ծնվել էր 1961 թվականի դեկտեմբերի 31-ին: Նույն ամսին և ուրախությամբ, և՛ տխրությամբ: Ընդա-

ՄԵՆՆԵՐ՝ 27 գարուն էր ապրել: Հետո՝ մարեց լույսը, կյանքը դառ անցավ առանց նրանց: Ավարտել էր նա Լեհմանկանի մանկավարժական ուսումնարանը, այնուհետև միաժամանակ աշխատել ժողկրթբաժնի № 40 մտլոր-մանկապարտեզում: Ասես գտել էր կյանքում իր տեղը՝ մանկան աշխարհը նրա սիրող լցրել էր արիեսակ: 1984-ին ամուսնացավ մանկաբույժ Մկրտիչ Գողոյանի հետ: Գայանե երջանիկ էր: Ծառ ծիծաղկոտ ու թովում աղջկա սրտում աշխարհի չափ սեր կար, բարություն ու մաքրություն:

Ասավոր էր, չարագույժ մի

ՄԵՆՆԵՐ՝ 27 գարուն էր ապրել: Հետո՝ մարեց լույսը, կյանքը դառ անցավ առանց նրանց: Ավարտել էր նա Լեհմանկանի մանկավարժական ուսումնարանը, այնուհետև միաժամանակ աշխատել ժողկրթբաժնի № 40 մտլոր-մանկապարտեզում: Ասես գտել էր կյանքում իր տեղը՝ մանկան աշխարհը նրա սիրող լցրել էր արիեսակ: 1984-ին ամուսնացավ մանկաբույժ Մկրտիչ Գողոյանի հետ: Գայանե երջանիկ էր: Ծառ ծիծաղկոտ ու թովում աղջկա սրտում աշխարհի չափ սեր կար, բարություն ու մաքրություն:

Ասավոր էր, չարագույժ մի

ՄԵՆՆԵՐ՝ 27 գարուն էր ապրել: Հետո՝ մարեց լույսը, կյանքը դառ անցավ առանց նրանց: Ավարտել էր նա Լեհմանկանի մանկավարժական ուսումնարանը, այնուհետև միաժամանակ աշխատել ժողկրթբաժնի № 40 մտլոր-մանկապարտեզում: Ասես գտել էր կյանքում իր տեղը՝ մանկան աշխարհը նրա սիրող լցրել էր արիեսակ: 1984-ին ամուսնացավ մանկաբույժ Մկրտիչ Գողոյանի հետ: Գայանե երջանիկ էր: Ծառ ծիծաղկոտ ու թովում աղջկա սրտում աշխարհի չափ սեր կար, բարություն ու մաքրություն:

Ասավոր էր, չարագույժ մի

ՄԵՌՈՒՄԱՆ ԼԵՎՈՒԻ ԲԵԿԶԱՒԵՅԱՆ

Կապուտաշյա Սյուզաննան 8 տարեկան էր, սովորում էր № 16 դպրոցի 2-րդ դասարանում: Այնքան խելացի էր, պարտաճանաչ ու ընկերասեր: Երազում էր թժկուրի դասնալ, ամբողջ օրը թողնեիք միայն, ընթերցում էր կապուտաշյա: Այնպես էինք սիրում, ամբողջ ընտանիքի միակ որախությունն էր: Հենց այդ «միակի» համար, շատ էր տխրում երբեմն, շատ էր ուզում, որ քույր ու եղբայր ունենար: Նրա երազանքը կա-

տարվեց. 1988-ի սկզբին ծնվեց եղբայրը: Ինչպես էր ուրախացել փոքրիկ աղջկան երջանկությունը ծով էր դարձել, երբ որ մահանկապից այն կողմ չէր գնում, մեծի նման խնամում էր նրան: Իմ օգնականն էր, աչ ձեռքս, որ ավարտել էր 2-րդ դասը: Միմիայն օրս չեմ կարող հաշտվել եղածի հետ, սիրտս կտորկտոր է լինում կարտոնից: Ինչու՞ պապես եղավ:

ՌՈՒՄԱՆՆԱ ՎԱՐՈՒՆՅԱՆ

Ռումաննա Նրա երազանքը կա-

ԼԼԻԼԻՍ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ԱՐԳՈՒՄԱՆՅԱՆ

Մնվել է 1948 թվականին, Իսնդ գյուղում, Ավարտել է տեղի Քույրանույանի անվան միջնակարգ դպրոցը: Անուսանցավ է կենդանական ընդունում, ապա ընդունվեց բժշկական ուսումնաբան: Տասը տարի աշխատեց հոգեբույժ արանում, ապա բուժօժանայինում: Մեկ ազդիկ ուներ՝ 14-ամյա Վարդուհին, որն ապրում է հիմա Հարավատների հետ, չահել հասակում վախճանված մոր անմար հուշը սրտում:

ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆՆԵՐ

ԱՐԵՎԻԿ ԲՅՈՒՂԱՆԻ
ՉԵՏԻՐԱՆՅԱՆ

Մնվել է 1960 թվականին, սովորել ու 1977-ին ավարտել Եռալիսովսկու անվան դպրոցը: Աշխատում էր Արևիկը կենդանական «Մանկական աշխարհ» հանրախանութում, որը աճեց երկրաշարժին ավերակների կույտի վերածվեց, շատ-շատերի նման զերեզման դատ նախով նաև 28-ամյա Արևիկի համար:

Նա ընդմիշտ հեռավար, որբացնելով փոքրիկ զբոսարկներին, թողնելով նրանց հարգատանքի խնամքի տակ:

ՀԱՍՄԻԿ ԱՐԱՄԻ ԶԱՄՈՐ
ՅԱՆԸ ծնվել է 1970 թ. փետրվարի 8-ին, կենդանանում, 1988 թ. այդ շնորհալի և խելոք աղջիկը 5 ամիս էր եկել հարս, ծիծաղկոտ էրեթով, անուշ խոսքերով նա գրավում էր բոլորին, շատ համեստ էր: Նոր էր աշխատանքի անցել Զկար՝ վի անհաս կարի ֆարրիկայում և դարձավ տարերի զոհներից մեկը: Համաժիգ սիրված էր նաև իր հարսարտաների շրջանում և նրա հիշատակը հույս կմնա մեր սրբատուն, բանի դեռ կանք:

ՍԱՀԱԿԱՆՈՒՅԵ ՀԱԿՈՐԻ
ՀԱՄԱՍՋՅԱՆ

Մնվել էր 1953 թ. մարտի 26-ին: Աշխատում էր բաղխորհրդի գյուղ-բաժնում որպես հրահանգիչ: Ուներ երեք երեխա: 1988-ի աճավոր երկրաշարժի ժամանակ նա գտնվում էր Կալինինի փողոցի իր բնակարանում, որտեղ էլ իր մահկանացուն կնքեց փլատակների տակ: Սահականույշը համեստ կին էր, բնտանիքի լավ մայր:

ԱՇՈՏ ՀԱՄԱՍՋՅԱՆ

ԱՐՔՈՐԻ ՎԻԼԵՆԻ
ՄՈՒՐԱԿՅԱՆ

Մնվել է 1964 թ. հոկտեմբերի 17-ին: 1981-ին ավարտել է Կիրովի անվան № 2 միջնակարգ դպրոցը, ընդունվել էր ԳԻ-ի կենդանականի մասնաճյուղը և ավարտել 1986 թվականին: Աշխատել է կենդանականի № 1 կողմի ֆարրիկայում որպես տեխնիկական վերահսկիչ, երկու ամսից զորակոչվել բանակ, մեկ և կես տարի հետո վերադարձել ու աշխատանքի է անցել նույն ֆարրիկայում: Նույն ֆարրիկայում էլ զոհվեց:

միակ ճրագը:
—Ավաղ, հրաշքերդ չեմ լինում:

Կարճն, դու սիրում էիր ամեն ինչի գեղեցիկը: Սիրում էիր ծաղիկներ: Որտեղ ծաղիկներ էր տեսնում, բերում էր ինձ համար, որպեսզի ուրախացնեմ: Իսկ այժմ նա նման դիվերսիոն էրեթով ընդ համար, սակայն ոչ թե ընդ ուրախացնելու, այլ միայն արցունքներով ողորկելու:

Սիրում էիր Ռուզան հորաբորոջ ու նրա երեխաներին: Ուսերից հետո անպայման անցնում էիր նրանց, հետո տուն գալիս: Իսկ այժմ մեկ-մեկուց անտեսյակ բոլորը գրեցիք նույն անդառնալի ճակատագրով:

Հոգիս, չեմ ցանկանում ի տես բոլորի գովաբանել չո բարեմասնությունները: Թող դուստր մնան իմ ու իմ հիշողությունների մեջ, որոնցով պետք է ապրեն և միխարվեմ՝ ապրած տարիներին ընթացքում:

Հորաբորոջ՝ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ ԹԱՄԱՐԱ (ՈՒՌԱՅԱՆ) ՂԱԶԱՐԻ (ԿԱՀԱԿՈՒՅԱՆ) ծնված 1952 թ.

տղամ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ ԱԼԵԿՍԱՆ ՇԵՐՊԻՆԱՆՏԻ, ծնված 1978 թ. աղջիկը՝ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ ԱՆԺԵԼԱ ՇԵՐՊԻՆԱՆՏԻ, ծնված 1985 թ.

ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ ԹԱՄԱՐԱՆ (ՈՒՌԱՅԱՆԱՆ) երեքամյա աղջնակի հետ մնաց իր տան փլատակների տակ: Իսկ տասն մեկամյա ԱԼԵԿՍԱՆԸ՝ № 10 դպրոցի փլատակների տակ:

ԿԱՐԵՆ ՍԱՄՎԵԼԻ ԿԱՀԱԿՈՒՅԱՆԸ ծնվել է 1977 թ. օգոստոսի 17-ին: Ընդամենը 12 տարեկան էր, 12 գարուն ապրած: Ծնողների միակ որդին, միակ որսախորյունն էր, հույսերի, երազանքների միակ իրականացողը...

—Որդիս, անգուայ մի կարողով ցանկանում եմ ընդ հետ շարունակ խոսել, թեկուզ մտովի, թեկուզ գեղով, որ գոնե երկու տարվա կուտակված, տանջված ու տատաղած հոգիս մի փոքր թեթևացնեմ: Խոսել կարող եմ ամիսներ, տարիներ շարունակ իմ թանկագին էակի հետ, բաց դա կլինի միայն «նեմախոսություն»:
— Կարճն, հիշում ես այն ժամանակ, երբ մոր բնակարան տեղափոխվելու համար ցանկացանք փոխել դպրոցը՝ առարկեցիք, պատճառաբանելով, որ չեմ ուզում բաժանվել համադասարանցիներից:

Եվ նրանց հետ էլ կնքեցիք մահկանացուի՝ Ձ-րդ դպրոցի փլատակների տակ, ամբողջ մեկ օր մարտելով մահվան դեմ, կյանք խնդրելով հորիցը, որն անգոր գտնվեց փոկել իր սիրալուծ թափիկին: Իսկ այդ ժամանակամիջոցում մայրը՝ մյուս որդեկորույս մայրն ին հետ ողբալով, հույսի գշույլով սպասում էր ինչ-որ հրաշքի: չկարծելով, որ Աստված այդքան անգույթ և դաժան կզուտվի՝ հպձեցնելով իմ տան

մահվան, երբ մոր բնակարան տեղափոխվելու համար ցանկացանք փոխել դպրոցը՝ առարկեցիք, պատճառաբանելով, որ չեմ ուզում բաժանվել համադասարանցիներից:

Հիտերատուրա-Մենաս
LITERATURA MENAS
JESSE KULLEROS MINISTERIJOS IR RASYTOJU SAJUNGOS ORGANAS
1992 m. gruodis 17 d., teltadienis
Kaina 14 bp

ԻՌՈՒՅԵ ԲԱՆՏՐՈՒԵԱՅԻՏԻՏԵ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆԻ
Երկիր, ինչու՞ ես պատժում չո գազակներին, որի մոմ է վառվում գիշերվա մեջ: Արարատի գագաթին ձյունեք չեմ ընում— արհաբաժվում եմ, Տեր իմ, ի՞նչ անգոր է: Խնդրում եմ, բայց, լինենք միասին: Այր ու մահուկ՝ լինենք միասին: Եվս մի թուզ՝ գուցե մենք արդեն չենք լինի...
Լինենք նրանց հետ, որոնք տարաբախտ են, որոնց սրտերը կաթվածահար են և ձեռքերը կարկաղաված դեպի երկինք, գուցե ամեն ինչ գեռ կորած չէ (ԱՌ, եթե հարություն առնեն): Լինենք միասին: Անգղմենք որիչների հոգիները մեր հոգուն: Լիովական գորշ թևիկներ, սոսակներ միխարություն իրենք: Հառաչենք միասին, ժարդիկ...

ՊԱՎԷԼ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Չրացավ 36 տարին, դարձավ արհավիրքի անմեղ զոհ:

Դեռ դպրոցական տարիքում սիրում է հետաքրքրվում էր գիտությամբ, ձգտում ուսում ձեռք բերել: Ավարտեց Լեհի-նականի թեթև արդյունաբե-րական տեխնիկումի մեխանի կական բաժինը: Գերմանիա-յում մտապելուց հետո վերա-դարձավ հայրենի քաղաք և աշխատանքի մտավ Ախուրյա-նի ջրային տնտեսությունում որպես ատոլձագործ: Տներ էին կառուցում կարիքավոր-ների համար, երբ սկսվեց ա-նիրավ ցեղամուր: Ուզեց հաս-

նել ընտանիքին, բայց կառուց վող ընկելու հենց 5-րդ հար կում նրան արջանի մեջ առան երկաթբետոնե սալերը: Այդ անհավոր պահին աչքերը ո՞ր կողմն էր հատել՝ դպրոցի՞, ուր երեք երեխաներն էին սու-վորում, թե՞ տան, ուր, մայրն ու կինն էին մնացել: Պավելը հզոր էր կամքով, բայց նրանից հզոր եղավ ա-ղետը ու... Որբացան նրա ե-րեք զավակները: Երիտասարդ կյանքը կիսատվեց կիսատ կա-ռուցված շենքի պես:

ՅՈՂԿԻ ՕՆԻԿԻ

ԽՈՐԻԿՅԱՆ

Չարաբաստիկ երկրաշար-ժը աշվի շատավ: որ իմ եղբայրը դեռ շատ փոքրիկ է և մայրական խնամքի կա-րիք շատ ունի: Մայրիկին 39 գարունը նոր էր բոլո-րել, որ կտրվեց կյանքի թե-լը, թողնելով երեք անշա-փահաս երեխաներիս որբա-ցած: Մայրիկս ինքը կրել էր այդ դառնությունը: Ես նույն պես մեծացել էր առանց

մոր՝ եղբայրների և բոլջ հետ: Երանի աշխատավայրում լինելը: Գառը ճակատագիրը նրան ու եղբորը տարել էր մորաբոլջ տուն, որտեղ էլ կնքվեց բույր և եղբոր մահ՝ կանացուն: Ահա եկարում մեր մայ-րիկն է: ՄԱՐԻՆԵ, ՆԱՐԻՆԵ և ՌԱ-ՅԱՅՆԵՆԸ ՉԹՉՅԱՆՆԵՐ

...ԻՍԿ ՍՊԱՍՄԱՆ ՊԱՇԸ ԵՐԿԱՐՈՒՄ Է

Թվում է ամիսների ու տարիների համարների հետ գեթ անճշան չափով մեղմանալու է ծնողների վիշտը: Սակայն յու-րաքանչյուր օրվա մեջ հուշը է արթնանում ու երկվորյակ աղջնակների՝ ՆԱՐԻՆԵՆԻ ու ՄԱՐԻՆԵՆԻ լուսնյակ պատկերներն են հառնում Արտաշես և Էլենուրա Սարգսյանների մտապատ-կերում: Համակ բարություն շարախելած մանկական անմիջակա-նությունում ու ծնողների հարազատ-բարեկամների, դասընկեր-յների նկատմամբ տանած բոլորանվեր սիրտ հետ: Ժտանցա-կան որակներ էին դրանք, որ քյուրեղանալու էին տարիների ընթացքում: Ու հետո այդ որակներին նոր երանգներ էին ավելանալու: Երկվորյակներ էին ոչ միայն ծնունդով, սերը հումանիտար ասարկանների նկատմամբ՝ նույնը, ընկերներ ընտրելու հարցում՝ նույնը, հազուտ ընտրելիս՝ նույնը... Լուսաչլի, փխրում երևիաններ, որ նոր-նոր էիք տասն-չորս տարեկան դարձել: Երազում էիք թիվ ինը դպրոցն ա-վարտելուց հետո ընդունվել պետհամարմարանի պատմու-թյան ֆակուլտետը:

Սակայն...եկավ ղեկավարների յոթի ամասարտոտ օրը, որի խամրած լուսաբացի հետ, ինչպես ամեն տասնվաթ, ձեզ դպրոց ուղեկցեց ձեր հայրը: Ի՞նչ իմանար Արտաշեսը, որ երեք ժամ անց դպրոցի ավերակների վրա ձեր կորուստն էր ողբալու, ողբալու էր կորուստը ձեր բոլոր այն դասընկերնե-րի, որ դարձան անմեղ ճահատակներ: Այս տարվա սեպտեմբերի 29-ից լրանում է ձեր ծննդյան 17-ամյակը: Այսօր, ախ՛դ, միայն մտովի են ձեզ, արդեն համարա-բանական տարիքի աղջիկներից, դասի ճանապարհում ծնող-ներից: Իսկ սպասման պահը երկարում է, անխղճորեն երկարում...

ԲԵՆԶԱՐ ՎԱՀԱՆԻ ԳԱՆՈՑԱՆ (ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ)

Ծնվել է 1956 թ. հոկտեմ-բերի 22-ին: Ապրել է Սպի-տակի շրջանի Գոգարան գյու-ղում: Միջնակարգն ավարտե-լուց հետո ամուսնացել է և 1973 թ. տեղափոխվել Լեհի-նական: Աշխատանքի է ան-ցել գոհվելուց արտադրա-կան միավորման կոտտոն արտադրամասում որպես կն-րող բանվորուհի: Երկրաշար-ժի չարաբաստիկ օրը եղել է աշխատանքի վայրում և դար-ձել անմեղ ձախտակներից մեկը:

Ուներ երեք երեխա. 2 աղ-ջիկ և մեկ տղա: Կուրան և Կարենը ավարտել են միջնա-կարգը, իսկ Ստեփան փոխա-ղըրվել է 4-րդ դասարան:

ՀՈՐՈՐԱՐԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

ՓԱՐԻՉ: «Գարրի Կասպա-րով մարտահրավեր ճետեց Ծրանսիային և հաղթանակ տարավ», այսպես միանշանակ է մեկնաբանում փարիզյան մամուլը միաժամանակյա եզա-կի խաղաշարը, որն անցկաց-վեց աշխարհի չեմպիոնի ֆը-րանսիական շրջագայության շրջանակներում: Հանդիպումը կազմակերպվել էր ֆրանսիական ամենամանաչ ված թմրաբերից մեկի՝ «Լիբե-րապոնի» և «Անտեն-2» պե-տական հեռուստատեսության

նախաձեռնությամբ: Կասպարովը, նշում է «Լի-բերապոնը», դրսևորեց հիա-նալի մարզավիճակ, հորից փայ-լեց վարպետությունը: Հաշիվն ինքնին խոսում է (89-0)՝ հօգուտ մոլորակի լավագույն շախմատիստի: Խաղաշարից ստացված ամ-բողջ հոնորարը Կասպարովը փոխանցեց Հայաստանում երկ-րաշարից տուժածների օգնու-թյան ֆոնդին:

(ՏԱՍՍ)

Երախտիքի այս կորոզը կրամորա-նա Բեյզրադի հրապարակներից մե-կում: Լուսանկար՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ

Մամուսիյուն երկրաշարժը չխնայեց նաև իմ հինգ հարազատներին: Հայրական օջախը մի ակճաբարբուս վերածվեց գնդեզմանատան՝ զոհվեցին հայրս, մայրս, քույրս՝ և նրա երկու սիրտան բալիկները: Այդ շարաքատիկ օրվանից անցել է բավականին ժամանակ և թվում էր, թե ժամանակը աստիճանաբար սպիացնելու է հին վերքերը: Սակայն մինչև օրս անապի կառուցի սիրտս տնքում է ու նվում, ոչ մի կերպ չեմ կարողանում հաշտվել անդառնալի կորստի հետ:

Հայրս՝ ՎՈՒՌՅԱ ՎԱՂԱՐՕՒՍԿԻ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԸ ծնվել է 1935 թվականին: Աշխատում էր Ախուրյանի կաթի գործարանում որպես վարորդ: Բնավորությամբ բարի էր ու կամեցող: Սիրում էր օգնել բոլոր մերձավորներին ու ընկերներին: Շատ էր կապված հասկապես թոռնիկներին: Սիրելի հայրիկ, քո բարի հիշատակը ընդմիշտ կմնա քեզ ճանաչողների ու հարազատների սրտերում:

Մայրս՝ ԱՄԱՆԱ ՀՄԱՅՆՎԻ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԸ ծնվել է 1936 թ.: Երկար տարիներ աշխատել է բաղաբայից համերախանություն: Համեստ, առաքի

նի ու քնքուշ կին էր մայրիկս, իր էարագատների, թոռնիկների ու բարեկամների համար անփոխարինելի անձնավորություն: Գործունյա ու քայքայա կամ այդ կինը ուներ բազում իղձեր ու երազանքներ, որոնք սակայն չհասցրեց իրականացնել:

Քույրս՝ ԿԱՐԻՆԵ ՎՈՒՌՅԱՅԻ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆԸ ծնվել է 1961 թ. Լեհիճակում: Մ. Մաշտոցի անվան № 29 դըպրոցն ավարտելուց հետո ամուսնացավ: Ապրում էր ուրախ ու երջանիկ: Հեզ ու քնքուշ քույրիկ՝ բարի էր ու պատրաստակամ բոլոր բարեկամների

ու մերձավորների նկատմամբ: Օնորհալի էր ու ձեռներեց, մեծ հույսեր էր կնպել իր կապու աշյա երկու որդիների՝ ԱՐՏՅՈՒԿԻ (ծնվել է 1982 թ.) ու ՊԵՏԻԿԻ (ծնվել է 1984 թ.) հետ: Ավաղ, Արտյուրը չհասցրեց սերտել Լույնիակ հաջոց փայտեղն և դպրոց գնալ: Փորրիկ Պետիկը նույնպես դեռևս կյանքի չարն ու բարին չհասնելու զոհվեց մոր ու եղբոր հետ:

Դեկտեմբերյան այդ անաւարտուն օրը անջնջելի վերք թողեց իմ սրտում ու չեմ պատկերացնում, որ այն երբևէ կըս պահան:

ՄԱՐԻՆԵ ՄՈՒՐՅԱՆ

ԿԱՐԻՆԵ ՌԱԲԵՐՏԻ ՓՈՒՆՅԱՆ

Ասում են՝ մակալավարծ ծնվում են: Կարինեն՝ ճիշտ այդպես ծնվել էր մատաղ սերնդին՝ զատախարակելու, իր հոգու բոլոր թելերը ներանց տալու համար: Կարբվոր չէ տարիքը, նա այսպես չաճել հասցրել էր հենց սկզբից հաստատուն հետք թողնել, ճանաչվել որպես լավագույն դասվար: Ամեն անգամ դասարան մտնելիս նա փոխվում էր, դառնում ինչպես արտիստ և մտածում. ինչ հրաշալի է այս աշխարհը, յուրահատուկ կը բակներ կան իրեն նայող փոքրիկների աչքերում, որոնք ազահորեն յուրացնում էին իրենց առաջին ուսուցչուհու բերանից դուրս եկած ամեն մի բառը: Ավաղ, դասը կիսատ մնաց: Հասցրեց վերջակետի, Կարինեն հենց այս չաղկուն հասակում զոհ

դարձավ ազնախն: Մնվել էր նա 1954 թ., Քրբիլիսում, ավարտել Լենինականի № 6 դպրոցը և ներքին մղումով ձգվել զբաղի դպրոց, դեպի անզուգական այս «աշխարհը»՝ իր կապույտ կապույտ արահետներով: Նա նախաձեռնում էր, աշակերտական հեռաբերքի միջոցառումներ կազմակերպում, երեխաների հետ էքսկուրսիա գնում: Աշխատանքի զուգահեռ սովորեց և ավարտեց Կիրովականի չաղկավարժական ինստիտուտը: Տերյանի անվան դպրոցի ուսուցչական կողմի տիվը, աշակերտները նրան բարութամբ ու երաստագիտությամբ են հիշում, չեն մոռանում: Կարինեն մայր էր առաջին հերթին, նրա դուստրը՝ Զեդին Սերժիկի ՍԻՐԱՆՈՍՅԱՆԸ (ծնված 1984 թ.) նույնպես զոհվեց երկրաշարժի ժամանակ՝ նա տան էր մնացել...

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱՆԵՏՈՎ

(Սպիտակ ծրու էջում)

փողոցներում գյումրեցիները մեղվաջան կառուցում են հարյուրավոր անհատական տների՝ իրենց սիրած ռոնով, Նախը ու կամսրով, անապաման մետաղի ու բետոնի ամուր կապերով: Ահա և բաղաբայի հյուսիսարևմտյան եզրը «ԱՆԻ» քաղաքում, որն օր օրի հատում է շինարար կոռուկների թեփով, բարեկամ ժողովուրդների զավակների հզոր բազկով ու տաք սրտով:

Հուշ են դարձել դեկտեմբերյան այն օ-

րերի մահապաշտ պատկերները, ամորենով իր հոգու վերքերը, մեջքը շուկել, ոտքի է կանգնել գյումրեցին: Բաց աղետի հետևանքները դեռ չեն վերացված, տասնյակ հազարավոր մարդիկ չորրորդ ձմեռը կրիմալորեն փայտե տնակներում: Թե մինչև այժմ ինչ է արվել և ինչ է արվելու Կոմպրիում, կներկայացնենք մեր հաշորդ հրապարակումներում:

ՌՈՒԲԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ «Հայաստան» օրաթերթ, № 148

ԱՌՈՒՆՑ ԲԵԶ ՍԻՄՍՈՒՆԻ ԼԱԼԻՍ Է՝ ԼԱԼԻՍ

լու աշխարհին ու մեզ, որ դա քո վերջին տարեկիցն էր, որ հետո պիտի դառնար քաղցր, բայց արցունքոտ մի հուշ: Այդ օրվա հազուստով էլ մեզ հայրի հուշերիս մեջ, նորահարսի պես սպիտակ, սպիտակ մաքրություն: Նայում էի քեզ ու հրճվում, որ աղջիկս օրիորդ է դարձել:

Այդ դու կարողանում էիր ամեն ինչ ժամանակին անել, արագ էիր, շուտ կողմնորոշվող, այդ ինչպես եղավ, որ չհասցրեցիր դուրս փախել կոմպրիումների գործարանի երկրորդ հարկի քո աշխատատեղից: Ընդամենը երկու շաբաթ աշխատեցիր...

Իմ ԳԱՅԱՆԵՆ, սիրելիս, Անունդ տախի, հուսահատ հոգուս Թախիճ է գալիս... Երկու տարի է, ինչ տուն չես գալիս, Առանց քեզ սիրտս լալիս է, լալիս: ՄԱՅՐԸ

ԳԵԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՕՐԵՐԻ ԽՐՈՆԻԿԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԶՍՎ.Ա.ԽԻՐ՝ ՓՐԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՈՒԶԱՆ

Այս ձեռնամ մուտքն անտուր էր: Տաք, արևոտ օրերով եկավ դեկտեմբերը: Եթե ամեն տարի այս օրերին Ախալքալաք-Լեհիճակում մայրուղին գողկահար ձյունը գիշեր-ցերեկ հզոր տրակտորներով էր մաքրվում, սպա հիմա դրանց կարիքը չկար: Բաց էր Հայաստանի հուսալի պատուհանը, դեպի Վրաստան բացվող Ջափեթ երաշարժային պատուհանը:

Դեկտեմբերի յոթն էլ սովորական չէր: Այդ օրը անձրեփախառց ձյուն էր տնդում Աշոցքի լեռներում: Դեկտեմբերին՝ անձրե: Բնությունը ե՛րբ էր պայանս քարայրակալով եղել սպա լեռնաշխարհի Ֆլատ-

մամբ... Երկրաշարժ... Աշխարհի քաղաքական քարտեզի վրա Խորհրդային Հայաստանը խոփ մազերով էր կարավիզ աղջկա գլուխ է հիշեցնում: Լեհիճակում, Սպիտակ, Կիրովական կետերը աղջկա խոփ մազերի մեջ են, նրա գլխի վրա: Երկրաշարժ... Հիմնավորց Աշոցքի մարդիկ շատ երկրաշարժեր են ապրել: Բայց այս մեկն ուրիշ էր: Վախից ստիպման դուկայանցիները դուրս էին թափվել ցեղով պատերից ու տասն տողներից թափվող ծեփակտորների միջից: Դժվար է ասել, ո՞ր կողմից եկավ երկրա-

շարժը: Թվում էր, թե ցեցման էպիկենտրոնը հենց Դուկայանն է՝ ու պատրաստ էին փախք տալ աստուծու, որ այդքանով են ազատվել, երբ գուժոց տակալի լուրը՝ —Լեհիճակումն է ավերվել... Մոռացվեց սեփական ցավը, մարդիկ շտապեցին դեպի Լեհիճակում: Բույները անց Ախալքալաք-Լեհիճակում մայրուղին լցվեց ավտոմեքենաներով: Շուտով էին մարդիկ՝ ով ինչպես կար, ով ինչով կարող էր: Կարծ ժամանակում Ախալքալաք-Լեհիճակում մայրուղին աղետալի շտապեցին համար դարձավ փրկության զարկերակ: Լեհիճակում... կամ պարզապես քաղաք: ԶԷ՝ որ դա նաև Ջավախի գյուղերի քաղաքն էր: (Ծարուկալությունը՝ 7-րդ էջում)

ԱՆԱՀԻՑ ՍԱՍՈՒՆԻ ԲԱՆՈՅԱՆ
 Մեկն է 1960 թվականին
 Լանչիկում: Տեղի միջնա-
 կարգ դպրոցն ավարտելուց
 հետո սովորել է Լենինական
 նի սննդարդյունաբերա՜ն
 տեխնիկումում: Ամուսնա-
 ցել է 1984 թվականին: Ու-
 ներ երկու աղա, որոնցից
 ՎԱՀՐԱՍԸ մոր հետ միասին
 մնաց սեռակուլունի Քաղա-
 մասի բարձրագույն շենքե-
 րից մեկի փլատակների տակ:

Անասիաը գործուծյա էր ու
 ձեռներեց: Հոգատար մայր
 էր ու հանուն իր զավակնե-
 րի պատրաստ էր ամեն մի
 զոհողություն: Նույնիսկ մահ
 վան ձերաններում հայտնվե-
 լով փորձել էր իր մարմնով
 ծածկել փոքրիկ Վահրամի-
 կին: Ահադ, բնտեն հակա-
 յական սար տեսել էր իր սև
 գործը, նրանց դիտրը հայտ-
 նաբերվեցին միայն 12 օր
 անց...

**ԿԱՐԻՆԵ ԳԵՈՐԳԻԻ ԱՍ-
 ՄՈՆՅԱՆԸ** ծնվել է 1967 թ.
 հունիսի 12-ին, Լեհիանկա-
 նում: Ավարտելով Մ. Նա-
 բաղյանի անվան միջնակարգ
 դպրոցը՝ ընդունվեց պոլիտեխ-
 նիկական ինստիտուտ: Բայց,
 ցավոք, չհասցրեց այն ավար-
 տել: չարաբաստիկ երկրա-
 շարժը արգելակեց: Հորորդ
 կորսում կորվեց Կարինեի

կյանքի թելը, մարեցին մրա-
 բորոք երագները, անկատար
 մնացին շատ իղձեր: Բարյ
 էր, ազնիվ, սարգ, անկեղծ...
 Վայելում էր ծնողների, մա-
 ռազատների, ընկերների սն-
 լըն ու հարգանքը:
 Կարինեյի գտան՝ հինգն-
 քորդ օրը ինստիտուտի փա-
 տակների տակ իր ընկերու-
 հու՝ Ռուզաննայի հետ:

**ՄԱՐԻԱՄ ԿԱՐԵՆԻ
 ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ**
 Մնողների միևնույն դուս-
 տերն էր: Նրա մասվան լու-
 րը անհուն կակիծով լցուց բո-
 լոր իրան ճանաչողների սիր-
 տը:
 Մասնագիտությանը բա-
 նասեր էր, օժտված առաքի-
 նի մարդու բոլոր բարենա-
 նություններով: Ինչպիսի մայր
 էր, կարծես գտն էր, որ չի
 տեսել իրականացած իր
 սրտի բաղձանքը, դողում էր

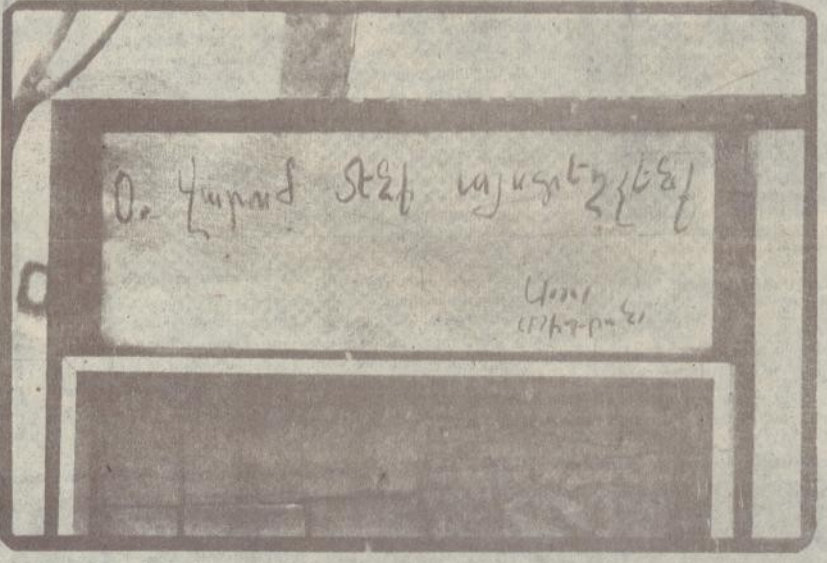
որդու ու դասեր՝ առողջու-
 թյան համար, որոնց դասան
 արհավիրքը գրկեց մորից: Եվ
 ընթացմեջ 30 գարուն բոլո-
 րած չքմադ աղ շալց թողեց
 աշխարհը:
 Մարիամ, լուսավոր աղջիկ,
 թևավոր առույ, որ թևածե-
 ցիր իմ կյանքի երկնակամա-
 րում ու արագ, շատ արագ
 անցար: Հավերժ հիշատակ
 քեզ, իմ թանկագին թույրիկ:
ԱՆԱՀԻՑ ՂԱՋԱՐՅԱՆ

**ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆԻ
 ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**
 Մեկն է 1974 թ. օգոստոս
 սի 28-ին: Մայրորդ էր Ղա

րիբայելյանի անվան № 9
 դպրոցի 8-րդ դասարանում:
 Աշխատանք ու շնորհալի
 աղջիկ էր Թուզաննան, Սի-
 րում էր հատկապես միջո-
 ցառումներ կազմակերպել:
 Գերազանց երգում էր ու նը
 վագում, իր շուրջն էր հա-
 մայնում ընկերներին և
 նրանց բոլորի սիրելին էր:
 Միաժամանակ էր զլանում
 նաև առնջ օգնել մայրիկին:
 Ավագ, Թուզաննայի իղձերը
 ես մնացին անկատար և իր
 համարասարանցիներից շա-
 տերի հետ միասին նաևույն
 պես կույ զնաց դաժան ար-
 հավիրքին:

Լուս. Չավին Նաչկյան

**ԳՐԻՕՆ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍԻ ՀՈՎ
 ՀԱՆՆԻՍՅԱՆԸ** ծնվել է Լե-
 հիանկանում 1930 թ. հուլիսի-
 քերի 7-ին, արհեստավորի ըն-
 տանիքում: Գրիչան կյանքով
 լիցուն, բարի հայազրով, ար-
 տաքիմով գեղեցիկ, ճաշակով
 մարդ էր: Նրա հայրը՝ վար-

պետ Հովհաննեսը ճանաչված
 կրչկավար էր, նա իր արհես-
 տը ժառանգել էր հորից: Սո-
 վորել է № 8 դպրոցում և ու-
 սումը շարունակել առևտրի
 տեխնիկումում: Աշխատում էր
 արդադի № 45 խանութում որ
 պես վարիչ և վաելում էր աշ-
 խատանքային ընկերների սե-
 րըն ու հարգանքը: Ամառ-
 ման բարի էր, մկիրված ըն-
 տանիքին, ուներ 3 որդիներ:
 Աննախաղկապ աղետի օրը ա-
 վագ որդու ծննդյան օրն էր:
 Նա շատ էր շտապում ստան,
 բայց պղպես էլ չկերպար-
 ձավ: Մնաց քաղաքի բարձ-
 րամարդ շենքերից մեկի փյա-
 տակների տակ, իր հետ տա-
 նելով իր երագազններն ու ճը
 պատակները:

**ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ (ԱՆԿ)
 ՄԿՐՏՋԻ ԿՐԻՎՈՐՅԱՆ**
 (24. 09. 1942-07. 12. 1988)
 Ժպիտը միշտ գեծերից էր,

կատակը՝ շուրթիդ Շատերը
 քեզ կրակի էին տալիս,
 մտածելով, թե հոգս լուծես
 Հոգսեր շատ ուների, բուն
 էին նաև ուրիշների, նույ-
 նիսկ մեկ օրվա ծանոթի հոգ
 սիրը: Հաճախ ընտանիքիդ ա-
 ուրյա կարիքները թողած՝
 գրադղում էիր ընկերներիդ,
 բարեկամներիդ, հարազատ-
 ներիդ դարդ ու ցավով,
 հասնում էիր բոլորին: Անում
 էիր լուրջ գործեր, սակայն
 ներկայացնում որպես կա-
 տակի ժպտում և կատա-
 կում էիր ծանրագույն հի-
 վանդություն՝ մամուսակ
 Նույնպես, երբ կաթվածիդ

ու բարդ վիրահատությունից
 հետո հիվանդանոցում բա-
 ցել էիր աշխարհ: Մոսկով-
 յան շատ բան տեսած բը-
 ժիշկ-պրոֆեսորներին անգամ
 զարմացել էին: Կրթիք լրիվ
 ապագիներվել էիր, անում
 էիր, Մի անգամ էլ Մոսկ-
 վա, պրոֆեսորիս մոտ գը-
 նամ, լրիվ կրթվե՞մ: Զը-
 հասցրիր գեսայ: Աղետը լիտ
 դեց: Բարձրագույն շենքի
 այնբանկների տակից քեզ օ-
 րեր անց գտան: Գեծերից
 էլի նույն ժպտն էր, նաև
 մեկը օրս անպատասխան
 մնացած հարցը: Կայս ի՞նչ
 կատարվեց...

**ՇՐԼԻԿ ԽԱՀԱՏԻՐԻ ԱՄ-
 ՔԱՅԵԼՅԱՆԸ** ծնվել է 1923
 թ. Արթիկում, երկրագործի ըն-
 տանքում: Տեղափոխվելով
 Լենինական, աշխատակցի է
 անցել Մալաթյան աստղապ-

րոթյան անվան տեղադրի կոմ-
 բինատում, որտեղ երկար աշ-
 խատելով վաելել է քյուրի
 սերն ու հարգանքը և անցել
 վատակամ հասցատի: Ծո-
 պիկ մայրիկը վաելում էր իր
 մերձավորները և հարազատ-
 ների սերն ու հարգանքը: Այդ
 չարաբաստիկ օրը գտնվում
 էր տանը՝ Սարգսյան փողո-
 ճի № 3 շենքում, որը հույն-
 պես չդիմացավ անավոր երկ-
 աշարժին, փլատակների տա-
 կից հասնեցին միայն 7-րդ օրը:
 Անցել են օրեր, ամիսներ,
 գործում են նաև տարիները,
 սակայն մեր սիրելի մայրիկի
 ցավը չի մոխմախում որդեկե-
 րի և հարազատների սրտե-
 րում:

ԶԱՎԱՍԻԲԸ՝ ՓՐԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՈՒՀԱՆ

(Սկիզբ՝ 8-րդ էջում)
 —Որտեղից՞ ես գալիս:
 —Հատարից:
 —Ո՞ր ես գնում:
 —Հատար...
 Եւ եթե հարցնող լիներ, թե
 իտպը ո՞ր քաղաքի մասին է,
 Ժրղակի գոտու բնակիչների
 նման բողաճակվազի էլ կը-

որդու՝ Պոլոգ Անուշի խաղն
 է խաղում՝ սուտ մտնելու է
 տվել, որ մեզ փորձի...
 Ողում են ճալ.
 —Վեր կաց, Լեհիանկյան,
 ցավողներդ շատ են, որդյա-
 ցողներդ՝ բոլոր: Տղամարդիկ
 էլ են լաց լինում: Ո՞վ էր տե-
 տել լեհիանկյանցի տղամարդը,
 լաց լինի...
 (Ծարունակությունը՝ 8-րդ
 էջում):

ԱՎԱՐԻ ԱՄԱՍԻ
ԹԱՎՈՒՑԱՆ

Մննվել է 1973 թ., սովորում էր Գ. Գուրյանի անվան № 28 միջն. դպրոցի 9-րդ դասարանում: Հետաքրքրությունների լայն շրջանակ ուներ, մասնակցում էր պիտաներների պալատի գործունի խմբակի պարապմունքներին, լավ էր երգում: Երազում էր երգչուհի դասնալ, բեմ բարձրանալ: Բնավորությամբ խելոք էր, համեստ,

ԱՐԵՎԼԱՏ ԱՄԱՍԻ ԹԱՎՈՒՑԱՆԸ ՃՈՎԷԼ Է 1981 թվ., սովորում էր Ծիրագի անվան դպրոցի 2-րդ դասարանում: Փոքրիկ էր, բայց հրաշալի ձայն ուներ: Հիացմունք էր պատճառում ոչ միայն երգելով, այլև ազդեցիկ ամուսնուհի: Արևհատն էլ երազում էր դերասանուհի դառնալ, բայց քրոջ և եղբոր նման անկատար մնացին նրա երազանքները: Միանգամից թոշնեցին այս տան երեք ծաղիկները:

ԱՐԵՎԼԱՏ ԱՄԱՍԻ ԹԱՎՈՒՑԱՆԸ ՃՈՎԷԼ Է 1981 թվ., սովորում էր Ծիրագի անվան դպրոցի 2-րդ դասարանում: Փոքրիկ էր, բայց հրաշալի ձայն ուներ: Հիացմունք էր պատճառում ոչ միայն երգելով, այլև ազդեցիկ ամուսնուհի: Արևհատն էլ երազում էր դերասանուհի դառնալ, բայց քրոջ և եղբոր նման անկատար մնացին նրա երազանքները: Միանգամից թոշնեցին այս տան երեք ծաղիկները:

ԱՆՆԱ ՄՆԱՍԱՆ

Գերեզմանատանը հայրը մոտեցավ երգող տղաներին ու խնդրեց, որ կատարեն «Բալա ջան, բալա» երգը... Նա մեզանից թաքտոն սրբում էր արցունքները հորդացող: Մեծ էր վիշտը, սրտամաշ: Հիշում եմ քո գեղեցիկ դեմքը՝ միշտ շարի ու հմայիչ, սև ու ջինզ աչքերով, որ երբեմն մթնում էր, հիշելով եղբորդ ողբերգական մահը: Երբևէ չէիր մոտանում թանկագինս, որ այդպիսի դառը ճակատագիր էլ բաժին էր ընկնելու քեզ: 18 գարուն ընդամենը սպրեցիր, շատ էիր սիրում նորաբաց գարունը, մարտին էիր ծնվել, այդ հասակում էլ մնացիր հավերժ: № 24 դպրոցն ավարտելուց հետո Այինամ սովորեց պոլիտեխնիկումում, մի երազ էր փայփայում, որ ընդունվելու էր ինստիտուտ: Սակայն երազները կիսատ մնացին, մը մացին ծաղկում գարնանային հասակում: Այդ չարաբաստիկ օրը, սովորողները առաջին պրակտիկան անցկացրեցին սը նընդի կոմբինատում: Առաջին և վերջին անգամ: Հիմա մենք մայրս եմք քո լուսնակարին ու կամացուկ շքջրում: Այ, դու կ'ս, քանի դեռ սպրում եմք մենք:

ՆԱՐԻՆԵ ՄՆԱՍԱՆ

ՍԱՍՈՒՆ ՍԻՐԵՎԱՆԻ
ՍՎՈՑԱՆ

Երբ 1976 թ. փետրվարին արու զավակ ծնվեց Սվոյանների հարկի տան, տանեցիկները աշխարհով մեկ եղան, ինչ որպիսություն էր, բոլորը էին տեսնում ու շնորհավորում ասելով՝ բախտավոր զավակ լինի, երկար կյանք ունենա: Սա կայն որպիսությունը կարճ տեղ վեց: Դեկտեմբերի 7-ին «Եռանկյունի» թաղամասի 1-ին մասնաշենքի 28 բնակարանում մատաղ հոգու վերջին զարկերը մարեցին շենքի փլուտակների տակ: Ախտու, հագար ախտու: Նա լավ մարդ կը դառնար, եթե կյանքը երկար: Կենսախիճը էր, լավատես, բարի ու աշխույժ, սովորում էր № 23 դպրոցում, ըզբաղվում էր սպորտով, առանձնապես տարված էր ձյուդոյով ու կարատեով: Կոկիկ ու մաքրասեր տղա էր Սասունը, սիրում էր երգել, սեր պարոտ: Պարում էր անկրկնելի: Ծառ երազանքներ ուներ տղաս, բայց կիսատ մնացին: Մեզանից հեռացավ մեր սիրելի, մեր քաղցր Սասունը, խոր կակիկ ու հատաչանք թողնելով բոլորիս սրտերում:

Միշտ ողբացող քո տատիկ՝ ՀԱՍՄԻԿ ԱՅՎԱՋՅԱՆ

ԻՄ ՍԻՐԵՎԻ ՄԱՅՐ

ՊԱՏՄՈՒՄ Է ԱՂՋԻԿ

ՀԵՂՈՒԾ ՄԿՐՏԻ ԹՈՓ. 28ԱՆԸ ծնվել է 1910 թ. Դարսում: Դատն է անցել Թոփ չլանի մանկությունը. 8 տարեկան է եղել 1918-ին, փախել են Դարսից: Մայրս շատերի հետ անցել է գաղթի

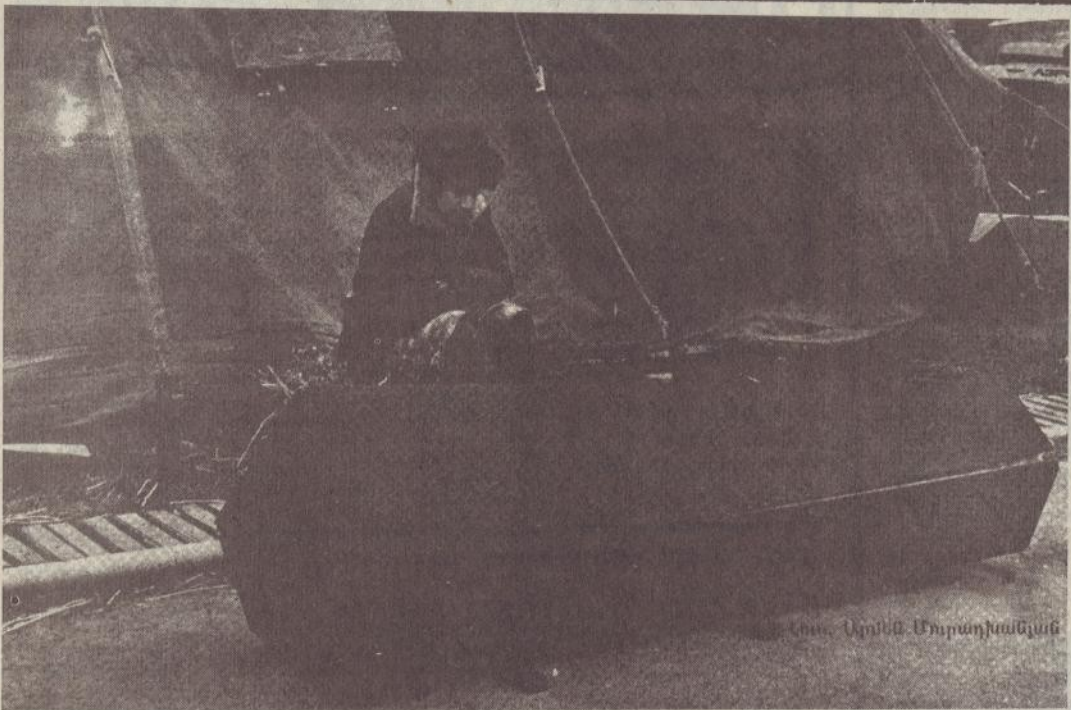
թափառական ճանապարհներով, ճաշակել զրկանքներ, տեսել համաճարակներ, սով ու թշվառություն: Տատս մահացել է սովից, պապիս վանել են թուրքերը: 12 ֆեհաաներից 3-ը խղերայից մահացել են մի օրում: Մնացել է եղբոր և քեռիների հետ: Բերել են Գյումրի և պահել ու մեծացրել են: Թե եղբայրը և թե անուսինը Հայրենական մեծ պատերազմում են զոհվել: 1943 թվից աշխատել է ժողկրթությանի № 4 մանկապարտեզում որպես դասիկ, 34 տարի շարունակ իր կյանքը նվիրել է փոքրիկ ու անմեղ սաներին: Բոլորի կողմից հարգված ու սիրված «Հեղուշ տատիկը»:

Մեծակ մնալ չէր սիրում,

անընդհատ զանգում էր մեր տուն, մեզ կանչում իրենց տուն: Միշտ նեղվում էր. «Ինչի՞ տունս փոխեցի, իմ տունը լավ էր: Մեծակ չեմ կարող մնալ, ինձ կթվա ՈՐ ԷՍ ՏՈՒՆԸ ԿԿԻ ԳԿԻՍԻ»:

Դեկտեմբերի 7-ին զանգ տը վեց ժամը 11-ին. «Վաճառիս կապաեսե, որ գա դպրոցից, կգամ ձեր տուն»: Բայց ահիսով երկրաշարժը չթողեց, շատերի նման նահատակվեց խեղճ, բարի ու անմեղ զոհը:

Վաճառը եկավ դպրոցից, շենքը չունեալ, տեսալ մի ավել ռակ կոյտ, շենքը գետնին էր հավասարվել: Նա լալիս էր և լալիս, «տատիկիս եմ ուզում»: Առաջին դասարան էր լճանխում:

Սուրբ Արամի մարտիրոսացի

ԶԱՎԱՍԻԸ ՓՐԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՈՒՀԱՆ

(Սկիզբը՝ 7-րդ էջում)

Շենքերը քարակույտ են դարձել, քարակույտերը՝ կամանց ու երեխաների գերեզմանոց: Մեկը չէ. հարյուրը չէ... Աստված, մի՞ թե մահը հալի համար այսքան էծան է: Անեղասիրելիս անգամ չի կարողացել ինքն իրեն փրկել: Յոթվեքը գիրկն է առել վերջին ընկած գմբեթն ու սպում է նրա մահը...

Անիմատ է դառնում աստված կանչելը: Ավելին՝ Ամաշում ես նրա անունը տագուց: Օրն անցնում է միջավանջս յին երագի նման: Մթնում է, բայց քաղաքից հեռանալը դա վաճառությունս նման մի բան է թվում:

Մի տարեց մարդ գտել է օգնության գալու իր բաժինը՝ նա արցունքներից խեղդվող ձայնով կանչում է.

— Լեռնականցիկներ, ձեր ցավը տանեմ, ավտոս նստեք Ախաբալաք գետնը, մեր տուն տանեմ... Ախր մեղք եք, կըմբեք... (Ծարունակելի)